

● وجدان بیدار (تسامح یا تعصب)

● نوشته: اشتفان تسوایگ

● ترجمه: سیروس آرین پور

● نشر و پژوهش فرزانه روز — ۱۳۷۶

● چاپ دوم: ۱۳۸۳ — ۲۵۳ صفحه

اشتفان تسوایگ، نویسنده متعهد و محقق و بیدار و بیدارگری بود که در سپیده دم قرن بیستم در اتریش، به بیان و عبارتی بهتر، در قلمرو زبان و فرهنگ آلمانی ظهور کرد (۱۸۸۱ — ۱۹۴۲). تسوایگ میراث تحولات فکری و تأثیرگذاری‌های عمیق قرن نوزدهم بود و در عمر نه چندان دراز خود، مصائب دو جنگ جهانی و درنده‌خویی‌ها و آتش افروزیهای اروپائیان را به چشم دید و واکنشی درونی از خود نشان داد و بر پیکره ذهنیاتش افزود و موضعش را در برابر جنگ و ویرانگری سخت‌تر کرد.

تسویک گرچه در همه گونه‌های ادبی از شعر و رمان و نمایشنامه و مقاله تجربه کرده و آثاری پدید آورده بود، اما ویژگی یا تخصصش در زندگینامه‌نویسی بود، که بواقع برایش عرصه‌ای مبارز طلب شمرده می‌شد. برجسته‌ترین و مؤثرترین بیوگرافی‌های تسوایگ آنهاست که پس از جستجویی تاریخی در پی کشف کسی شایسته برای معرفی به جهانیان نوشته شده است، از جمله کتاب کاتسلیو و کالون یا تسامح و تعصب.

ژان کالون (همراه با مارتین لوتر) دو اصلاحگر کلیسا بودند که در آغاز قرن شانزدهم، عصر ظلمت و تاریک‌اندیشی برای ایجاد تغییرات و تسهیلاتی در مسیحیت برخاستند و مجموعه جنبش فکری و عملی آنها به پیدایی مذهب پروتستان انجامید.

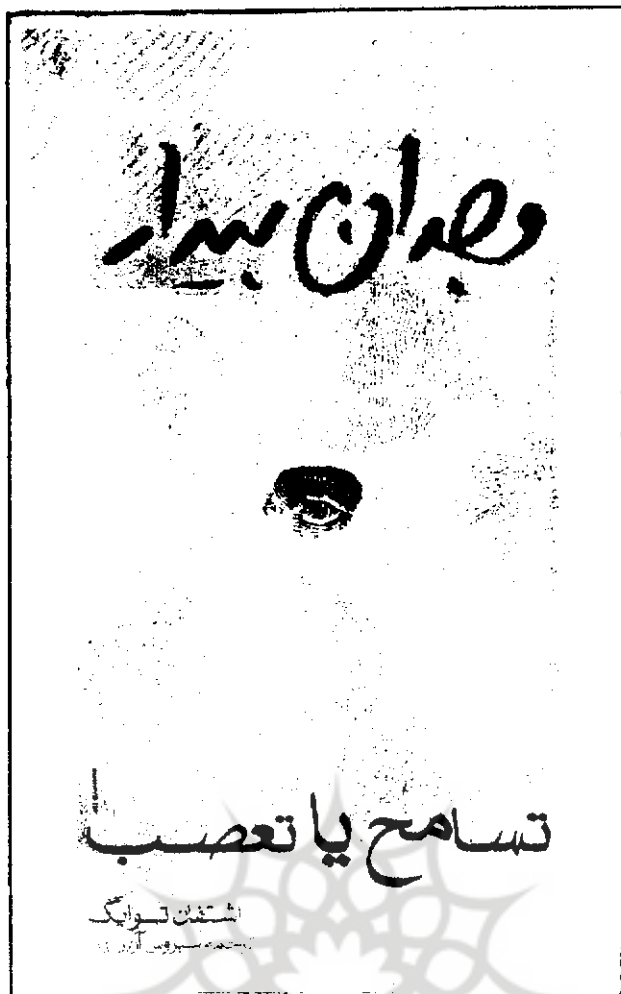
کالون را سویسیان به سرزمین خود دعوت کردند و اختیار همه چیز خویش را به دست او



● جمشید ارجمند

سپردند به امید آنکه او با دانش فقهی و حکمتی خود برایشان بهشت بسازد. و کالون به جای بهشت جهنمی ترتیب داد. چندان ستم کرد و کشت و سوزاند و مصادره کرد و نفی بلد نمود و زبانها و چشمها و گوشها را بست که مردم ناگزیر برخاستند و خود او را اخراج کردند. اما بدبختانه هرج و مرجی که در غیاب نظام مسلط حکومت دینی او در ژنو پدید آمد مردم را وا داشت تا با آزمون آزموده و بازگرداندن او به حکومت یکی از بزرگترین اشتباهات اجتماعی را مرتکب شوند. کالون در دومین دوره حکومتش با تکیه بر دست بالایی که پیدا کرده بود و کینه‌ای که در دل داشت، سیاهترین و خشن‌ترین دوره‌های تاریخی را در سویس پدید آورد. محاکمات مذهبی و تفتیش عقاید و جمع‌آوری و سوزاندن کتابهای عرفی و تعطیل میخانه‌ها و نفی و تهدید موسیقی و شادی و هرگونه تظاهر آزاد زندگی و سرکوب شدید و اعدام مخالفان با آتش هیزم، از مشخصات این دوره است.

در این دوره است که یک طلبه جوان اسپانیایی تبار الهیات، که اندیشه و منش خود را بر آزادی و انساندوستی بنا کرده است به اعتراض برمی‌خیزد و علیه کالون قیام فکری می‌کند. بدیهی است مستبد خودستایی چون کالون اعتراض او را بر نمی‌تابد و دستور بازداشت و توقیف او را صادر می‌کند و در جریان بازجوییها و شکنجه‌ها و محاکماتی بسیار نمونه‌ای و پند و عبرت‌گرفتنی، سرنوشت محتوم چنین معترضان و بیدارگرانی به فرمان محکمه شرع کلیسا رقم



می خورد.

اشتغال تسوایگ، این ماجرای شگفت را به صورت حکایتی تاریخی در آورد و با داستان قیام دلاورانه معلمی یا واعظی دیگراندیش که از مفاسد و انحرافهای کالون و دستگاه حکومت دین سالار او به جای آمده بود همراه کرد و صفحه درخشانی بر تاریخ ادبیات متعهد و بیدارگر جهان افزود.

نکته جالب در این جریان، جستجوی هدفمند تسوایگ در زوایای تاریخ قرون وسطی و پیدا کردن این ماجرای هولناک و عبرت آموز است، ماجرای که برای جهانیان ناشنیده و ناشناخته بود. در همین جهت بود که تومان مان، نویسنده بزرگ و اندیشمند آلمانی در ۱۹۳۶، بعد از انتشار این کتاب (کاستلیو و کالون، تسامح یا تعصب، که ترجمه فارسی آن با نام وجدان بیدار به چاپ دوم رسیده است) به اشتغال تسوایگ نوشت: «... مدتها بود مثل این کاستلیوی شما کتابی نخوانده بودم... تکان دهنده و شوربرانگیز است... من از کاستلیو هیچ نمی دانستم. برآستی از آشنایی با وی خوشوقتم و دوست تازه ای برای خود در اعماق تاریخ یافته ام. این دوستی را مدیون کتاب شما هستم و خود شما...»

تسوایگ در این تاریخ حیرت انگیز بروشنی و با تأکید نشان می دهد که جهانیان چه ستمها از بی حافظگی می کشند. صابون حکومت خودکامه و آزادی کشی همچون کالون بر تنشان خورده

است، اما بعد از اخراج و خلع او، به مجرد دریافت چند نامه مظلوم نمایانه و چند جمله مؤثر، دوباره به دنبال آن ظالم می‌روند و به دست خود او را برگرده خویش می‌نشانند. همه جهان از شمال و جنوب و شرق و غرب، به داشتن و خواندن چنین کتابهایی نیازمندند. و البته جنویبان و شرقیان بیشتر.

در این میان باید البته به سهم انتخاب چنین اثری برای ترجمه از سوی مترجم و ناشر نیز بهای خود را داد. ما نیز همچون توماس مان و دیگران از وجود چنین مردان و چنین حوادث شگفت‌انگیزی در اروپای بی‌خبر بودیم و آگاه شدنمان مدیون این کتاب است که مترجم کوشیده است با بیان و نثری سنگین و با استفاده از واژگانی نو که یادآور ادبیات و زبان و بیان قرون وسطی باشد به فارسی برگرداند.

نام اصلی کتاب، «کاستلیو در برابر کالون یا مداراگری در برابر سختکیشی است که مترجم، خود عنوان وجدان بیدار، تسامح یا تعصب» را بر آن نهاده و در صفحه عنوان وجدان بیدار (کاستلیو و کالون) آمده است.

کتاب تصویری از اشتفان تسوایگ را که کمیاب است در آغاز دارد. مؤخره‌ای به عنوان سپاس، به قلم نویسنده، در پایان کتاب چاپ شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منتشر شد:

سیاست خارجی آمریکا

نوشته چارلز دبلیو، کگلی - اوجین آر. وتیکف

ترجمه اصغر دستمالچی

انتشارات وزارت امور خارجه - خیابان شهید باهنر - خیابان آقای - تلفن ۲۲۸۰۲۶۶۲